

TEN GELEIDE

Afstand houden!

Jeroen ten Voorde

Voor dit redactioneel heb ik getwijfeld enkele woorden te wijden aan strafrechtelijke aspecten van de bestrijding van Covid-19 of aan de minstens zo belangrijke bestrijding van discriminatie. Ik koos voor het eerste onderwerp.

De bestrijding van het Covid-19-virus vindt op allerlei manieren plaats, in de eerste plaats door zorgverleners, voor wie ik mijn pet graag afneem. Bestrijding vindt ook plaats met behulp van het recht. Belangrijk instrument daarbij is tot nu toe de noodverordening,¹ die is gebaseerd op de Gemeentewet en de Wet op de veiligheidsregio's. De (zevende) noodverordening Covid-19 van de veiligheidsregio waarin ik woon (Hollands-Midden) bepaalt in artikel 2.2 dat het verboden is zich in de publieke ruimte te bevinden zonder tot een andere persoon een afstand te houden van ten minste 1,5 meter. Bijna iedereen die op straat, in een park, plantsoen, parkeerplaats of publiekelijk toegankelijke winkels loopt en niet ten minste 1,5 meter afstand houdt van een andere (meerderjarige) persoon, pleegt een verboden gedraging. De bepaling ontbeert een subjectief bestanddeel, zodat het niet uitmaakt of iemand bewust of onbewust geen 1,5 meter afstand houdt. Op het verbod gelden enkele uitzonderingen. Desalniettemin vermoed ik dat duizenden mensen dagelijks dit verbod overtreden.

Overtreding van een noodverordening is strafbaar gesteld in artikel 443 van het Wetboek van Strafrecht (Sr), een overtreding die kan worden bestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of een geldboete van de tweede categorie (maximaal € 4350). De Tijdelijke Wet Covid-19 Justitie en Veiligheid bepaalt dat voor overtreding van een noodverordening ook een last onder bestuursdwang kan worden opgelegd.² In de eerdergenoemde noodverordening wordt deze keuze ook expliciet genoemd. Nieuws over strafrechtelijke afdoening in Hollands-Midden vond ik niet, wel over de last onder dwangsom. Hoewel de strafrechtelijke weg de al sinds 1886 bestaande en permanente weg is, wordt de tijdelijke weg kennelijk sneller gevonden. Wat zegt dat over het strafrecht in coronatijd?

Hoewel artikel 443 Sr in de Tijdelijke Wet Covid-19 Justitie en Veiligheid min of meer buiten spel is gezet, zijn er strafrechtelijk (overigens ook bestuursrechtelijk) wel vragen te stellen. Stel dat iemand uit alle macht probeert om 1,5 meter afstand te houden, maar gehinderd wordt door (al of niet verwarde) tegenliggers die niet kunnen of willen uitwijken, een steeg die niet breed genoeg is, een gang-

- 1 De landelijke noodwet is op moment van schrijven van dit redactioneel nog steeds in voorbereiding.
- 2 In het concept Tijdelijke wet maatregelen covid-19 wordt dan weer gekozen voor strafrechtelijke handhaving en een eigen strafbaarstelling met dezelfde strafbedreiging als artikel 443 Sr.

Jeroen ten Voorde

pad in de supermarkt dat te smal is, fietsers die rakelings langs fietsen, en ga zo maar door. Kan in dat geval een beroep worden gedaan op de ongeschreven schulduitsluitingsgrond ‘maximaal te vergen zorg’? Ik vraag het me af. Dit houdt er onder andere mee verband dat de noodverordening zelf al een aantal uitzonderingen op het verbod formuleert. De verboden zijn op grond van artikel 2.2 lid 2 van de noodverordening niet van toepassing op personen die een gezamenlijk huishouden voeren, op het afstand houden tot kinderen tot en met 12 jaar, bij de uitoefening van contactberoepen, op een persoon met een handicap en diens begeleiders, en op personen van 13 tot en met 18 jaar die georganiseerd en begeleid door sportverenigingen of professionals buiten sporten en bewegen. Artikel 3.1 voegt daaraan toe: (a) hulpdiensten en toezichthouders, (b) activiteiten die noodzakelijk zijn voor de voortgang van vitale processen, en (c) andere gevallen. De in het laatste artikel genoemde uitzonderingen moeten blijkens de toelichting bij de noodverordening restrictief worden uitgelegd. Hetzelfde geldt vermoedelijk voor de eerdergenoemde uitzonderingen. Zij kunnen als bijzondere exceptie worden gezien. Daardoor komt het mij voor dat de ruimte om met succes op de ongeschreven schulduitsluitingsgrond een beroep te kunnen doen, een stuk kleiner is, om niet te zeggen afwezig. Zo die ruimte er al is, is er altijd wel een argument te bedenken waarom je niet met succes op deze schulduitsluitingsgrond een beroep kunt doen: kies een andere weg, haal boodschappen bij een grotere supermarkt, loop niet te dicht langs het fietspad, blijf thuis. Maar dan, je boodschappen laten halen door een ander tegen betaling of een andere gunst kan strafbare uitlokking of doen plegen opleveren!

Een bepaling als artikel 2.2 kan in sommige omstandigheden dus betekenen dat iemand bijna voortdurend een verboden handeling pleegt, waar nauwelijks aan te ontkomen valt. En door jouw handelen plegen ook anderen dezelfde verboden gedraging. Hoewel de soep in de praktijk niet zo heet wordt gegeten als die wordt opgediend, zie het feit dat de handhaving niet heel voortvarend ter hand lijkt te worden genomen, neemt dat het principiëlere punt van continue aansprakelijkheid niet weg. De vraag komt op of ons stelsel van strafrechtelijke aansprakelijkheid nog wel voldoende kan differentiëren tussen gemaakte fouten als een schulduitsluitingsgrond geen reddingsboei meer biedt en zo nee, wat nodig is voor verdere differentiatie. Dit lijkt een vraag van tijdelijke aard, de noodverordening (en de noodwet) zal op enig moment worden ingetrokken, maar of dan ook de vraag kan worden ingetrokken, betwijfel ik. De coronacrisis stelt ook het strafrecht in de toekomst voor nieuwe, interessante, uitdagingen.

Deze aflevering van PROCES brengt een variëteit van onderwerpen bijeen. Twee bijdragen werden peer reviewed: de bijdrage van Salet, Kremers en Terpstra en de bijdrage van Clercx, Keulen-de Vos en Van Bussel. Het artikel van Salet, Kremers en Terpstra richt zich op het verkrijgen van inzicht in strategieën die politiemensen hanteren bij zaken waarin geen aangifte wordt gedaan of een aangifte wordt ingetrokken. De onderzoekers zien drie strategieën: niets doen, toch mogelijkheden zoeken binnen het strafrecht en mogelijkheden zoeken buiten het strafrecht. De onderzoekers laten tevens zien wat de redenen zijn voor het kiezen van een bepaalde strategie.

Milou Janssen en Jelle van Buuren onderzochten hoe politieagenten in Den Haag omgaan met hun discretionaire bevoegdheid bij de aanpak van verwarde personen.

In haar PROCESperikel beschrijft Kemna haar positie als zzp'er in het veiligheidsdomein en bespreekt tevens de coronacrisis voor haar werkzaamheden.

Huisjes schrijft over godslastering en beargumenteert dat de afschaffing daarvan in Nederland niet betekent dat we daarmee niet meer geconfronteerd zullen worden.

Van der Vorm schrijft een pleidooi voor onderzoek naar de positie van slachtoffers in het bestuursrecht.

Resocialisatie van terbeschikkinggestelden vindt stapsgewijs plaats door achtereenvolgens begeleid, onbegeleid, transmuraal en proefverlof. Clercx, Keulen-de Vos en Van Bussel onderzochten in hoeverre deze 'standaardketen' altijd wordt gevolgd. Zij concluderen dat de standaardketen niet altijd wordt gevolgd. Vooral proefverlof blijkt vaak te ontbreken. De bevindingen hebben relevantie voor forensische en juridische professionals die zich met verlof van terbeschikkinggestelden bezighouden.

Jaap van Vliet stelt in zijn PS van een redacteur dat nazorg na detentie essentieel is voor ex-gedetineerden. Nazorg draagt bij aan het voorkomen van recidive. Nazorg is ook voorzorg, aldus Van Vliet.